

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Жана Пенчева-Маркова

катедра „Социология“, Югозападен университет „Неофит Рилски“

относно дисертационния труд на

Хрисула-Мария Атанасиос Граммену на тема:

„Бежанци и бежански вълни в образователната система на Република Гърция: исторически етапи, същност и характеристика“ “, с научен ръководител проф. д. н. Валентина Миленкова. Трудът е представен за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.1.Социология, антропология и науки за културата, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Със заповед на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ - Благоевград № 820 от 19.03.2026 г. във връзка с провеждането на защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по докторска програма „Социология“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки на Хрисула-Мария Атанасиос Граммену, докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Социология“, съм определена за председател на научното жури.

Хрисула-Мария Граммену е родена през 1983 г. в град Солун, Гърция. Тя е бакалавър по психология и надграждане с магистратури по училищна психодиагностика, мултикултурно образование, кариерно ориентиране и др. В последните години докторанта придобива забележителен професионален опит в работата си при обучение на ученици бежанци. Богатата практика на Хрисула-Мария Граммену ѝ позволява да разработи и предложи едно задълбочено

изследване, свързано със социалната и педагогическата работа на гръцките учители с деца от бежански семейства и трудностите при приобщаването им в гръцката образователна система.

Дисертационният труд на Хрисула-Мария Атанасиос Граммену на тема: „Бежанци и бежански вълни в образователната система на Република Гърция: исторически етапи, същност и характеристика“ обхваща 251 страници, което отговаря на държавните изисквания в Република България. Представен е Автореферат, покриващ изискванията с посочени 4 приноса и 4 публикации по темата на дисертацията. Изследването е подплатено с 54 таблици, 64 диаграми, както и с богата библиография от 183 източника. Тук отново ще отправя моята препоръка към докторанта да се включат и български източници, което би обогатило както фактологическата част и анализа с различни практически решения.

Дисертационният труд съдържа Въведение, 3 глави, Заключение и библиография. Дисертацията покрива количествените изисквания за обем и структура на работата. Структурирането на научната разработка следва логичното поставяне и интерпретиране на проблема.

Във Въведението са проследени целите, задачите, методологията на дисертационния труд. Посочена е структурата от четирите глави и заключение. Задължително трябва да се подчертае изключителната актуалност на темата във връзка с големите мигрантски вълни и отражението им върху цялостния живот на отделните страни в ЕС, и конкретно в Република Гърция. През последните десетилетия Европа изживява стрес от постоянни миграционни вълни, довели до бежански кризи. Значително отражение имат принудителните миграции от Сирия през периода 2013-2020, от Украйна 2022-2022, от ивицата Газа 2024-2025 г. Вероятно и настоящата война между САЩ, Израел и Иран ще доведе до нова вълна бежанци. Република Гърция, поради своето географско положение, е изложена непосредствено на наплива на миграционните вълни към Европа. Социалното и културното приобщаване е особено остър проблем за гръцкото общество. Докторанката разглежда държавната политика и конкретно образователната политика за приобщаване на най-уязвимата група бежанци –

учениците бежанци в образователната система. Авторката е подчертала липсата до този момент на такова обобщаващо изследване в Гърция. Друг изведен момент от Въведението е интердисциплинарния характер на изследването.

Първа глава „Включването на бежанците в образователната система“ е теоретичната част на дисертацията, като задълбочено са разгледани дефинициите и същността на основните понятия: „бежанец“ и „имигрант“ на базата на официалните документи на ООН и по-специално на заложеното в Женевската конвенция на ООН от 1951 г. Задълбочено е разгледан проблемът с двуезичността между майчиния език и втория език на учениците бежанци в Гърция. В анализа се акцентира на трудностите при организирането на изучаването на гръцки език от институционална и педагогическа гледна точка. Направен е преглед на студентите бежанци в Европа. Проследени са образователните модели, като се акцентира на политиката на ЕС и директивите за интегриране на бежанците в европейския обществен, социален и културен модел чрез образование на подрастващите.

Втора глава „Организация и методика на изследването“ Хрисула-Мария Граммену очертава границите и обхвата на изследването. Поставя основните въпроси и формулира 3 хипотези. За достигане на необходимите резултати се използва изготвена от десертанта анкета с 40 въпроси, в която участват онлайн 150 учители в гръцки училища във времето от януари до май 2025 г. По-късно – април-май 2025 г. са проведени интервюта с 10 родители на ученици бежанци. Авторката подробно е разкрила използваната от нея методиката на обработка на статистическите данни.

Трета глава „Резултати и анализ“ са разгледани четири основни момента от характеристиката на приобщаването на учениците бежанци към гръцката образователна система с богата фактология: положителното отношение на учителите към посочените ученици; обучението и подготовката на учителите за работа с учениците бежанци; трудности в педагогическата и социалната работа; подкрепата на образователната система при работа на отделните специалисти и училища. Според мен е необходимо по-конкретно заглавие.

Следват дискусия, заключение и препоръки. След анализа на резултатите от теренното проучване са направени задълбочени обобщения. Основна роля за интеграцията на учениците бежанци имат професионалната квалификация, специалната подготовка за работа с деца бежанци и придобития професионален педагогически опит. Дисертантът анализира и наложилите се практики, ускоряващи процеса на социалната интеграция на учениците бежанци в образователната система на Гърция – като работа с отделни групи и бежански семейства, настойчивостта и др.

В Заключението са посочени съответните изводи, като логически се отговаря на поставените цели и задачи.

В своята дисертация Хрисула-Мария Граммену е поставила цели, формулирала хипотези и съответни задачи за правилното им научно решение. Те са постигнати чрез използването на количествени и качествени методи за анализ на получените емпирични данни от теренните проучвания. Анализът логически осигурява направените обобщения и заключения.

Хрисула-Мария Атанасиос Граммену в своята дисертация е очертала четири приноса, с които се съгласявам.

Докторанката надвишава изискванията за публикационна дейност по темата на дисертационния труд - има четири публикации.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд в цялост.

Препоръчвам на докторанката да продължи разработването на посочената тематика с анализ на социалните практики по отношение на учениците бежанци и в други европейски страни, включително и в България.

Заключение: В дисертацията е подходено строго академично към структурната логика на труда, към използването на законовите разпоредби и научните източници. Работата е написана с ярко изразен академичен стил. Като се има предвид обстойното представяне на изследвания проблем в дисертацията изказвам своята положителна оценка и препоръчвам на уважаемото жури да гласува единодушно за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по докторска програма „Социология“, професионално направление 3.1.
Социология, антропология и науки за културата, област на висше образование 3.
Социални, стопански и правни науки на Хрисула-Мария Атанасиос Граммену.

14.04.2026 г.

Благоевград

Подпис:

доц. д-р Жана Пенчева-Маркова

OPINION

from Assoc. Prof. Dr. Zhana Pencheva-Markova

Department of Sociology, Southwestern University "Neofit Rilski"

regarding the dissertation work of

Chrysoula-Maria Athanasios Grammenou

„Refugees and refugee waves in the education system in the Republic of Greece: historical stages, nature and characteristics“, with scientific supervisor Prof. Dsc. Valentina Milenkova. The work is submitted for the acquisition of the educational and scientific degree "Doctor" in the professional field 3.1. Sociology, anthropology and cultural sciences, field of higher education 3. Social, economic and legal sciences

By order of the Rector of the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad No. 820 of 19.03.2026) regarding the defense of a dissertation for the award of the educational and scientific degree "doctor" in the doctoral program "Sociology" in the professional field 3.1. Sociology, Anthropology and Culture Sciences, area of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences of Chrysoula-Maria Athanasios Grammenou, a doctoral student in an independent form of study in the Department of Sociology, I am appointed chairman of the scientific jury.

Chrysoula-Maria Grammenou was born in 1983 in Thessaloniki, Greece. She holds a bachelor's degree in psychology and has completed master's degrees in school psychodiagnostics, multicultural education, career guidance, etc. In recent years, the doctoral candidate has gained significant professional experience in her work with refugee students. Chrysoula-Maria Grammenou's extensive experience allows her to

develop and propose an in-depth study related to the social and pedagogical work of Greek teachers with children from refugee families and the difficulties in their integration into the Greek educational system.

The dissertation work of Chrysoula-Maria Athanasios Grammenou on the topic: "Refugees and refugee waves in the educational system of the Republic of Greece: historical stages, essence and characteristics" covers 251 pages, which meets the state requirements in the Republic of Bulgaria. An abstract is presented, covering the requirements with 4 contributions and 4 publications on the topic of the dissertation. The study is supported by 54 tables, 64 diagrams, as well as a rich bibliography of 183 sources. Here again I will make my recommendation to the doctoral student to include Bulgarian sources, which would enrich both the factual part and the analysis with various practical solutions.

The dissertation work contains an Introduction, 3 chapters, Conclusion and bibliography. The dissertation covers the quantitative requirements for the volume and structure of the work. The structuring of the scientific work follows the logical setting and interpretation of the problem.

The Introduction outlines the goals, objectives, and methodology of the dissertation. The structure of the four chapters and conclusion are outlined. It is imperative to emphasize the exceptional relevance of the topic in relation to the large migration waves and their impact on the overall life of individual countries in the EU, and specifically in the Republic of Greece. In recent decades, Europe has been experiencing stress from constant migration waves that have led to refugee crises. The forced migrations from Syria in the period 2013-2020, from Ukraine in 2022-2022, and from the Gaza Strip in 2024-2025 have had a significant impact. The current war between the USA, Israel, and Iran will probably also lead to a new wave of refugees. The Republic of Greece, due to its geographical location, is directly exposed to the influx of migration waves to Europe. Social and cultural inclusion is a particularly acute problem for Greek society. The doctoral student examines state policy and specifically educational policy for the inclusion of the most vulnerable group of refugees – refugee students – in the educational system. The author has emphasized the lack of such a generalizing study in Greece to date. Another point drawn from the Introduction is the interdisciplinary nature of the study.

The first chapter "The inclusion of refugees in the educational system" is the theoretical part of the dissertation, which examines in depth the definitions and essence of the main concepts: "refugee" and "immigrant" based on official UN documents and in particular the provisions of the UN Geneva Convention of 1951. The problem of bilingualism between the mother tongue and the second language of refugee students in Greece is examined in depth. The analysis focuses on the difficulties in organizing the study of Greek from an institutional and pedagogical point of view. A review of refugee students in Europe is made. Educational models are followed, emphasizing EU policy and directives for the integration of refugees into the European societal, social and cultural model through the education of adolescents.

Chapter Two "Organization and Methodology of the Study" Chryssoula-Maria Grammenou outlines the boundaries and scope of the study. She poses the main questions and formulates 3 hypotheses. To achieve the necessary results, a survey with 40 questions prepared by the graduate student is used, in which 150 teachers in Greek schools participate online from January to May 2025. Later – April-May 2025, interviews were conducted with 10 parents of refugee students. The author has revealed in detail the methodology used by her for processing the statistical data.

The third chapter, "Results and Analysis," examines four main aspects of the characteristics of the inclusion of refugee students in the Greek educational system with a wealth of facts: the positive attitude of teachers towards these students; the training and preparation of teachers for working with refugee students; difficulties in pedagogical and social work; the support of the educational system in the work of individual specialists and schools. In my opinion, a more specific title is needed.

This is followed by a discussion, conclusion and recommendations. In my opinion, a more specific title is needed here too. After analyzing the results of the field study, in-depth summaries were made. The main role in the integration of refugee students is played by professional qualifications, special training for working with refugee children and the acquired professional pedagogical experience. The dissertation also analyzes the established practices that accelerate the process of social integration of refugee students in the educational system of Greece - such as working with individual groups and refugee families, guardianship, etc.

The Conclusion states the relevant conclusions, logically responding to the set goals and objectives.

In her dissertation, Chrysoula-Maria Grammenou has set goals, formulated hypotheses and relevant tasks for their correct scientific solution. They have been achieved through the use of quantitative and qualitative methods for the analysis of the empirical data obtained from the field studies. The analysis logically provides the generalizations and conclusions made.

Chrysoula-Maria Athanasios Grammenou has outlined four contributions in her dissertation, with which I agree.

The doctoral student exceeds the requirements for publication activity on the topic of the dissertation - she has four publications.

The abstract corresponds to the content of the dissertation as a whole.

I recommend that the doctoral candidate continue the development of the indicated topic with an analysis of social practices regarding refugee students in other European countries, including Bulgaria.

Conclusion: The dissertation has a strictly academic approach to the structural logic of the work, to the use of legal provisions and scientific sources. The work is written in a clearly expressed academic style. Considering the comprehensive presentation of the research problem in the dissertation, I express my positive assessment and recommend to the esteemed jury to vote unanimously for the award of the educational and scientific degree "doctor" in the doctoral program "Sociology", professional direction 3.1. Sociology, Anthropology and Cultural Sciences, field of higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences to Chrysoula-Maria Athanasios Grammenou.

14.04.2026

Signature:

Blagoevgrad

Assoc. Prof. Dr. Zhana Pencheva-Markova